

LA TORRE DE BABEL

1963

No tinc data d'aquesta conferència, encara que recordo haver-la pronunciada, amb el títol de Parlant la Gent s'entén, a tres llocs, Lleida, Balaguer i una altra imprecisa població. Imagino que degué ser redactada el 1963, potser perquè hi faig referència al nombre d'astronautes que havien vist fins aleshores des de l'espai el nostre planeta (hi dic que eren tres).

El text cal entendre'l situat al seu moment. Han canviat molt les coses, encara que les possibilitats per a l'ús lliure del bretó o del frisó no hagin millorat massa.

La guerra freda apareix en frases com "els russos diuen que tots acabarem parlant rus". I l'opressió del català en l'al·lusió a la consigna de parlar espanyol des de cartells a les parets.

Tanbé ha desaparegut l'ús de "kodak" per cambra fotogràfica, ~~amb~~ mot reduït avui a la marca de rodets; ni es diu "haiga" per cotxe imponent...etc.etc.,

Els anys seixanta, quan ~~est~~ sortíem tot just d'una llarga nit despersonalitzadora, les qüestions de llengües eren sempre un pretext per aplegar gent a l'hora de classes, taules rodones i conferències.

Era la terra tota d'una sola llengua i d'unes mateixes paraules. En llur caminar des d'Orient, trobaren una plana a la terra de Senaar i allí s'establiren.

Es digueren els uns als altres : "Posem-nos a fer totxos i els courem al foc. I se serviren dels maons com de pedra i del betum com a ciment; i digueren : Posem-nos a edificar una ciutat i una torre, el cim de la qual toqui els cels i ens faci famosos si mai hem d'esbarriar-nos per la terra".

Jehovà *s'aboca a veure* la ciutat i la torre que estaven fent els fills dels homes, i es digué: "Heus ací un únic poble, amb una sola llengua. S'han proposat això i res no els deturará de fer-ho. Baixem, doncs, i confonguem llur llengua, de faiso que no s'entenguin els uns amb els altres. I els dispersà Jahvè per tota la terra, i així cessaren d'edificar la ciutat. Per això se'n digué Babel, perquè allí confongué Jahvè la llengua de la terra tota..." (Genesi 11-1-10.)

La van fer bona, els nostres avantpassats ! Per un pecat d'orgull -recordem que la superbia és el primer dels set pecats capitals- meresqueren la condemnaió de Déu i el càstig que mai més no s'entenguessin en parlar els uns als altres ; és a dir, el trist pas d'una llengua única a una diversitat de llengües, que és mal que patim des de fa milers i milers d'anys.

Aquesta explicació moralitzada i poetitzada que dona la Bíblia, ha estat reexplicada en els seus límits històrics, en la seva circumstància purament humana, per la investigació lingüística i arqueològica des de finals del segle XVIII : s'ha pogut establir que, en l'origen, hi hagué una sola llengua primitiva, única per tot el món -un món que es reduïa a les planes elevades de l'Est de Pèrsia - D'aquesta llengua se n'ha dit indo-europea o indo-germànica. No ens en queden monuments escrits, però com que aquesta llengua ha donat naixement a molts grups lingüístics, és estudiant i comparant aquests que s'ha arribat a determinar bastant bé l'estructura de la llengua primitiva.

Això pogué fer-se perquè aquest indo-europeu donà, amb el temps, naixement a d'altres llengües ; la humanitat s'esbarrià, i descendiren dels altiplans cap als països més baixos : uns grups baixaren cap a la península indostànica, altres restaren a l'actual Pèrsia, altres anaren cap a l'Àsia Menor i Europa, i altres baixaren cap a la península Aràbiga. Així trobem, directament derivades de l'indoeuropeu, una sèrie de famílies lingüístiques :

Indi	Itàlic
Irani	Balto-eslàvic
Armeni	Teutònic
Hel.lènic	Cèltic
Albanès	

Tots aquests grups tingueren i tenen la seva importància. És, principalment, a través de l'estudi del sànscrit que s'ha pogut refer bona part de l'estructura, tanmateix riquíssima, de la primitiva llengua comuna. Hi ha textos escrits en sànscrit, que és la manifestació central clàssica del grup indi, que es remunten a 1.500 anys abans de Crist. També el grup irani és important, en les seves dues manifestacions, Antic Persa i Avesta.

Quant a l'Armeni, és un llenguatge d'extensa, encara que no important literatura, emparentat amb les formes parlades dels primitius Macenodis i Frigis -més tard assimilats a Grècia- i de les formes de l'antic Persa més tard.

L'Hel.lènic, donà lloc als dialectes grecs de la península hel.lènica i de l'Asia Menor -actual Turquia- i de les illes, petites o grans, com Xipre o Creta. El grec ha degut la seva importància a la gran producció poètica i filosòfica de l'antiguitat.

L'albanès naturalment, no fa referència a l'actual país d'Albània d'una manera exclusiva, però té, lingüísticament una importància com a llengua o estructura lingüística de lligam entre la família hel·lènica i les formes eslaves.

L'Itàlic, comprenia el Llatí, l'osc, l'umbre, parlat pels Samnites. La importància del llatí, ho hem dit abans, és que fou una llengua imperial, i fou transposat a l'actual Suïssa, a l'actual Península Ibèrica, a l'actual França, a Rumania, a més de desenrotllar diverses llengües o formes parlades dins la península itàlica. El llatí clàssic, però, no fou el que donà naixement a les llengües derivades del llatí, sinó el col·loquial, que parlaven els soldats i els comerciants, etc. Així la paraula clàssica per a dir cavall, era equus, però totes les llengües romàniques deriven el nom de l'animal de la denominació popular, caballus, caballo, cavall, cheval, cavallo.

El grup balto-eslàvic cobreix una àrea superior a mitja Europa. La primera meitat del nom cobreix els llenguatges de l'àrea bàltica, que eren el prussià

-desaparegut a benefici de l'alemany, el letó i el lituà. Entre letó i lituà són cinc milions de persones que els parlen. Aquestes llengües són importants per a la lingüística, pel fet de llur conservadisme. Són tan poc evolucionades respecte del primitiu tronc que es diu que un pagès lituà pot entendre algunes frases de sànscrit.

La segona meitat del grup, l'eslàvic o eslau, comprèn l'eslàvic del sud, de l'est i de l'oest. Per a entendre'ns, direm que el de l'oest i l'est comprèn les llengües russes propiament dites. El de l'est ^{és} al seu torn subdividit en Gran Rus (95 milions de persones) Rus Blanc (7 milions) a l'oest, i ^{en part a} Polònia, Ucraïna o Petit Rus (38 milions). El de l'Oest comprèn Polonès, Txec i Sorbià o Wend, parlat només per 100.000 persones de l'est d'Alemanya.

L'eslau del sud està geogràficament separat dels altres eslaus, per una franja de llengües estranyes, el romanès i l'hongarés o magyar. Comprèn; Búlgar, servo-croata i eslovè.

Finalment, per a acabar aquesta llarga relació de

llenguatges o àrees lingüístiques -després us diré perquè m'hi he extès tant-, parlarem dels grups teutònic i cèltic.

El teutònic o primitiu germànic es subdivideix en tres subgrups : Teutònic de l'Est, del Nord i de l'Oest. Cada un d'ells es torna a subdividir, però dels de l'est, el més important és el Gòtic, que era la llengua que parlaven els gòts que varen venir a la Hispània de comencaments de l'Edat Mitjana, i els ostrogots d'Itàlica.

El teutònic del nord dona l'antic Norueg, el danès, -que s'hi superposà- i el suec. De l'antic norueg deriva l'islandès.

El teutònic de l'oest es subdivideix en dues branques: Alt Germànic i baix germànic. L'alt comprèn una sèrie de llengües reduïdes a la pròpia Alemanya tradicional (Alemany mig, Renà, franconià, bavarès, etc.) mentre que el Baix Germànic dona naixença a l'antic Saxó, l'antic baix franconià, l'antic Frisi i l'antic anglès. D'aquí neixen dialectes costaners d'Alemanya, més l'anglès, més el neerlandès.

I encara ens queda un altre grup, que, històricament o prehistòricament fou molt important a Europa, però va anar perdent peu per no pertànyer a grups ètnics prou vigorosos políticament : el Cèltic o celta. El cèltic de França era dit ^{Juli} Gàl·lic; Cèsar el feu desaparèixer. Un altre grup important de pobles celtas vivia a les Illes Britàniques. Avui com avui les restes del grup cèltic són L'Irlandès, L'Erse o gaèlic d'Escòcia, i el Manx, més el gal·lès, el parlar de Cornualles i el de la península de Bretanya a França.

o o o

He parlat de grups lingüístics, indo-europeus. He deixat de banda les llengües orientals (xinès, japonès, coreà) d'estructura ideogràfica, que ara ens duriem massa lluny. També vull fer constar que, en parlar de llengües, no parlo de nacionalitats o estats, sinó de manifestacions comunitàries naturals. Més tard trobarem la projecció política de la llengua, la influència de la història sobre ella i d'ella sobre la història.

D'aquests grups lingüístics, el qui més ens interessa a nosaltres per raó de veïnatge és el grup itàlic, d'on han sortit les llengües derivades de la manifestació central que prengué, el llatí. Ara us estic parlant ^{en} una llengua derivada del llatí, i el senyor de Romania parla una llengua derivada del llatí, i el senyor de Roma ^{també} i el nen de Burdeus en parla una altra, ~~el senyor Oliveria Salazar, i el~~ ~~senyor de Guallo, i el senyor Vintila Horiu...~~ etc.

El llatí passà amb les legions de soldats als països que Roma conquistà, i, del llatí vulgar que parlaven els soldats nasqueren les llengües neollatines, que, excepte ^{en} alguns llocs, com Bascònia, se superposaren a les llengües existents abans (Equus-caballus, caballo, cavall, cheval, cavallo).

Els altres grups lingüístics provinents de l'indogermànic han cobert l'àrea de les llengües europees, i per tant, de civilització occidental, conegudes. Sense comptar, doncs, les semítiques i les orientals, i els nombrosos parlars indis americans, tenim unes cinquanta llengües en l'àrea europea solament. Amb això ens començarem a adonar del que vol dir Torre de Babel.

~~Perquè us he estat marejant aquesta extensa par-~~
~~lent veg de tantes i tantes llengües, i tingueu~~
~~en compte que m'he conyit a l'Àrea europea ?~~
~~Doncs, per tal que ens adonem ben bé del que vol~~
~~dir la expressió Torre de Babel. Babel, com saben~~
bé els nens que han estudiat Història Sagrada, vol
dir confusió. Evidentment, si anem pel món parlant
només una llengua, sobretot si és una llengua poc
important numèricament, trobarem muralles d'incom-
prensió. Si parlem una de les grans llengües uni-
versals, molt difoses, com el francès, o, especial-
ment l'anglès, podrem fer-nos entendre una mica
millor en els ambients internacionalitzats, però
tampoc a dins, al cor d'un país, allí on la gent
no està mixtificada. Es a dir que dos homes naturals
no poden entendre's entre ells. Això vol dir la
Torre de Babel.

El món és com un formatge de bola. Aquesta immensa
pilota que avui com avui han pogut contemplar ja
tres astronautes està habitada per dos mil milions
d'habitants. No solament cada grup ètnic parla una

llengua diferent ,sinó que a dins de cada vall, a cada racó de muntanya, a banda i banda d'aquest riu o a l'un extrem o l'altre de la monstruosa ciutat moderna, hom parla diferentment. L'Urss té 215 milions d'habitants pel cap baix (cens de 1953) i a dins del territori que habiten hi coexisteixen 149 llenguatges diferents. Afegim-hi l'Índia amb els seus 300 parlars diferents, la Xina amb les seves sis grans famílies de dialectes, i ens rodarà el cap.

Si ; perquè realment, a efectes lingüístics, amb sentit realista, hem de considerar com a llengua tota manifestació parlada (dialecte) o escrita (idioma) que correspon a un grup d'habitants d'un determinat país o països lligats tots ells per una tradició cultural comuna, que parlen (i a vegades també escriuen) la seva llengua amb el propòsit d'entendre's entre ells i deixar constància per al futur de les seves idees i del seu mode particular d'enfocar, jutjar i comprendre el món. Es a dir, resulta, a aquestes altures, pueril parlar de dialecte en sentit pejoratiu. Un dialecte és una llengua que només es parla, però és una llengua, mal pertanqui només a unes desenes de milers de persones. Del punt de vista de dret natural tan important és un dialecte del nord dels basutes com l'anglès.

La llengua és quelcom intrínsecament unit a una col·lectivitat, geogràficament gran o petita, però que troba precisament la màxima coherència en les seves motivacions espirituals, plasmades en la llengua, des dels alegrois rebuts d'infant fins a la pregària o el gemec.

Però, permeteu-me : quin és el misteri del llenguatge ? Això és impossible d'explicar. Com va nèixer la llengua és un enigma. Tots nosaltres posem, per natural, la facultat d'emetre sons, articulats o no, amb el sol recurs de les nostres cordes vocals. Per monosíl·labs devien entendre's els primitivíssims éssers humans a mig-evolucionar encara. Els homes de les caverne devien, poc a poc anar desenrotllant un codi de sons articulats que bé podem qualificar de llengua. La facultat de la memòria perpetua formes equivalents a les nostres frases fetes, i, naturalment, no perdem de vista que en ^{alguns} llocs de la terra els homes havien ja desenvolupat llenguatges diguem-ne complets. Així l'home anava creant paraules per designar coses o accions (noms i verbs), mentre es posava en contacte amb civilitzacions més avançades i imitava algunes conquestes lingüístiques vingudes de molt lluny. Aquestes eren dues fonts de llenguatge de caràcter extern (llenguatge creador) mentre n'hi

degué haver una altra de caràcter intern (lenguatge emotiu), perquè l'home ha sentit la necessitat d'afirmar-se davant els altres, d'establir les fronteres entre ell i els altres, de forma que haurem de creure que el llenguatge té un tant per cent de comunicació a compartir amb un altre tant per cent similar d'auto-afirmació i egoïsme. Aquesta necessitat interior es combinava amb el procés creador i el procés emotiu, i donava lloc al llenguatge, als llenguatges.

El veritable llenguatge és el parlat, L'home abans d'escriure va parlar. L'escriptura és una convenció desenvolupada després. Així podem parlar d'un llenguatge natural (el parlat, l'emissió oral espontània, no llegida) i d'un llenguatge convencional (l'escriptura, el traçat de signes o de codis).

Apuntem immediatament que dins el llenguatge convencional caldrà distingir entre la representació gràfica de paraules i la representació gràfica d'idees . La frase "senyoreta, sense vostè no puc viure" no és exactament igual que dibuixar dos cors traspassats per una fletxa. De vegades aquests dos sistemes co~~ex~~isteixen, com

als transformadors elèctrics o pals d'alta tensió,
"no toqueu, perill de mort" (representació de
paraules, i la calavera amb els dos ossos creuats
-ideograma-),

Molts de llenguatges extremo-orientals han conser-
vat llur primitiva forma ideogràfica Xina, Corea,
Japó. A partir d'un signe que en podriem dir bà-
sic es desenvolupen els derivats, que enriquei-
xen el vocabulari entorn d'una idea

Al costat del llenguatge ideogràfic consagrat un
altre exemple del qual el tenim amb el jeroglífic
egipci, hi ha el llenguatge de xifra o codi, és a
dir, el secret, que és una sèrie d'ideogrames només
conegut d'unes persones que formen grup tancat.

Ens passa inadvertit i potser ara ja està des-
apareixent, però no fa pas molts d'anys hi havia
un llenguatge secret d'aquesta mena que era el
dels captaires ambulants. Aquests elements deixa-
ven a les parets, vora les portes de les cases,
uns signes molt simples que servien per a orientar
els altres captaires, informar-los de la mena de
casa que era aquella i de les possibilitats que
tenien de sortir-ne beneficiats o no : sopa;
res a fer ; passeu de llarg ; gos ; reseu ;

He posat exemples de llenguatges extrems dins
l'ordre dels ideogràfics. En aquests llenguatges

l'estructura gramatical de la frase no té importància, és proteïca, es pot resumir i de fet es resumeix en una idea, no cal llegir-la d'una manera determinada en veu alta, però cal entendre-la exactament en l'àmbit del pensament. Les llengües, per contra, que es valen de paraules, de parts de l'oració per expressar-se, tendeixen a adquirir una mena diferent de flexibilitat : cerquen la precisió parlant i escrivint : anglès, francès, espanyol, rus. El mateix llatí arribà amb Horaci o amb Tàcit, òdhuc amb Titus Livi, a una precisió admirable, mitjançant les paraules. Els orientals, tendents a expressar-se per idees gràfiques, quan parlen semblen perdre's en ambigüitats. Un xinès s'expressarà molt més bé amb el pinzell que amb la llengua?

Però haurem de deixar els orientals ideogràfics i ens haurem de cenyir a les llengües derivades de l'indoeuropeu. Aquestes llengües, cadascuna pel seu compte propi, han desenvolupat un torrent de paraules i girs, de complexitat sintàctica i flexions morfològiques enormes. L'home ha tingut necessitat de batejar les coses, i no solament les coses naturals sinó les coses que fabricava, i a més a més definir situacions. Cada llengua ho ha fet a la seva manera, segons el seu

geni, el seu tarannà. De vegades, el món modern obliga a crear paraules diàriament, per raó de la multiplicitat de termes tècnics i conceptuals. La llengua anglesa té 400.000 paraules de vocabulari -vull dir de diccionari- de les quals una persona altament culta -un Winston Churchill, un Trevelyan- en domina just 40.000, és a dir, la desena part. Una persona mitjanament instruïda, usará només de 5 a 15.000 d'aquestes paraules.

No ens hem, però d'espantar. El vocabulari de l'home corrent s'expandeix i es fa més abundós. Amb l'alfabetització i educació més esteses avui dia, podem imaginar que l'elàstic recipient de paraules que és el cervell humà es donarà i inflarà molt més, fins al punt que el ^{let de} posseir 100.000 paraules de vocabulari d'ús i d'identificació pot amb el temps no constituir excepció.

Una bona part del nostre tresor lexicogràfic està format pels noms propis, (a totes les llengües) ^{noms} tant de persona com de lloc. Ja sabem que els cognoms d'origen castellà acabats en -z o més pròpiament en -ez volen dir fill de : Gonzàlez fill de Gonçal, Domínguez, fill de Domènec, Pérez, fill de Pere. Igualment en altres llengües: ni cal dir els semites Ibn, Aven, Ben ; els europeus eslaus postposen el sufix -vitx o -vic després del nom de fonts del pare de la persona al.ludida :

Nicolaï Basilièvitx (Gogol) Yuri Alekseièvitx
(Gagarin) Nikita Sergeïevitx (Khruixtxov). Això ho
trobem al davant en l'Erse o Gaèlic escocès Fitz,
(D'un antic francès fils) FitzPatrick i la forma
irlandesa O' i la forma gal·lesa OP, dissimulada en
cognoms tals com Bevan (de op-Evan, [Ivan], Pevan,
Bevan). Finalment, el sufix nòrdic-sonn, son-sonn
(Mendelsohn, Johnson).

Els nostres noms de llinatge deriven ^{en primer terme} del
santorat o de noms de lloc. Tarragona, Múrcia, Teruel,
Poblet, són cognoms, i Montserrat, Solsona, Balaguer,
Sanmartí, Santandreu. ^{Calaf} Altres cops trobem un origen
en ocupacions, oficis, professions : Culleré, Fuster,
Pastor, Sabaté, Corredor, Teixidor, Mestre... ^{Herrero, Guardia} No volem
dir que tots eix noms de llinatge derivin d'aquestes
tres fonts: hi han altres orígens, inclús una malfor-
mació del nom primitiu o un sobrenom o mot : Temble-
que, Ladrón, Pocallet, Bing davant de Crosby. D'on
vé el sobrenom Bing ? Del soroll que el popular ac-
tor feia de petit quan jugava a guerra amb els al-
tres vaillets. Això dels sobrenoms, tan estil.lat
als ambients rurals, dóna lloc a cognoms : Garrut,
Largo, ^{petit,} Velloso. Hi han cognoms o noms geogràfics
aparentment sense sentit que no són altres que una
transformació per metatesi d'un primitiu nom de
sentit ple: Porredón, que vé de Pont Rodó.

Generalment els noms de lloc s'originen d'alguna feta que allí tingué lloc o d'una particular configuració del terreny : Puig-gròs, Puigpelat, Terranegra, Bell-lloc, Bellpuig, Castellserà, Montclar, Vilafranca, Les Franqueses, ^(Brincalobitos)
Als Estats Units hi ha un cas curiós: una ciutat petita que se'n diu "Nameless" o sigui "sense nom". Es veu que ^{durant} la ^{marxa} cap a l'Oest, la van marcar sobre el mapa, però sense donar-li nom, o potser els fundadors no es varen posar d'acord sobre quin l'hi posarien.

No ens oblidem, però dels noms derivats d'animals : Rusiñol , Ciervo, Conill, Mula, Mulet, Colom, Pollina, Llop, Leoncavallo, Peix . Ni dels noms de flors : Rosal, Clavell, Viola.

Hi han cognoms abundantíssims : Garcia, Duval, Martínez, Puig. Al món anglosaxó el qui més abunda és Smith (290.000 a la Gran Bretanya i 217.000 als EE.UU.) seguit de Jones i Brown.

Hi ha noms de persones, particularment si deriven de professions, que es troben a moltes llengües: potser el més estès sigui Moliner : Molinero, Meunier, Molinari, Molnar, Mlinar, Müller, Miller.

Com que aquest és un camp aparentment d'investigació fàcil i poc rigorosa, hi ha el risc que ens equivoquem per excès de deducció. Personalment vaig creure durant anys que Truman derivava de True-Man (home veritable) Doncs no, sembla que s'ha escatit ^{que} deriva d'un antic francès -normand Tre-Mayne (3 mans) indicant algú molt traçut.

Hem fet referència a la creació de paraules dins l'àmbit ~~vic~~ però un xic ~~personal~~ que anomenem popular. Fora d'aquest àmbit anònim, la creació de mots i de frases recau en els literats, la gent que escriu, i que de tant en tant inventen paraules. Cervantes en va inventar, i en va inventar Ramon Llull, i Villon, i Luter, i Chaucer i L'Arxiprest de Hita. De la invenció de paraules soltes passem fàcilment a la de clixé. Els clixés són frases fetes, que arriben a ser del domini pú-

Encara hi ha un parlar clus que hom anomena en anglès slang, que és el vulgar. Les nostres expressions de què moreno? la mitja taronja, pirárselas, són vulgarismes introduïts en el llenguatge. L'slang es connecta amb l'argot o jerga en castellà, que és privatiu d'una classe, o una professió (els ambients militars són grans creadors d'argot, desde la reducció fer la mili, fins a dir bri-bri del brigada, o "con" del "café con leche").

Els tècnics especialistes en coets i projectils dirigits han desenrotllat ja el seu argot propi. El món dels cambrers de restaurant i barra té també unes expressions privatives: Cuba Libre, pas a nivell, soldat, bote ! una criatura amb enagos (ou ferrat) un plat de metralla (cigrons)

Els cowboys de l'Oest americà tenen una llengua especial entre ells que inclús els compatriotes entenen només a mitges i que és la desesperació dels traductors. Susana dels ulls negres carabina de dos canons.

blic i aleshores tothom en fa ús. Originàriament qui va crear-la imaginà l'expressió com una forma *originada en un refrany o una frase adverbial* poètica, no pas altra cosa : Fresquet com una rosa. És un gat vell, Feia un pa d'esquena ; més llarg que un dia sense pa ; alt com un Sant Pau ; me aburría como una ostra ; el vil metal ; la pertinaz sequía ; el merecido descanso ; la inquebrantable adhesión.

El clixé és *inevitable en el llenguatge*, i contribueix ^{a fer} que avui com avui el llenguatge de la *llenguatge creador* poesia estigui tan lluny de la massa de la gent, i que la prosa literària es vagi acostant sempre al llenguatge col.loquial fet de clixés, amb un valor conceptual fet de refregits. La Premsa i Ràdio hi ajuden qui sap lo. Val a dir que l'extrem oposat, o sigui la possibilitat d'una identitat entre llengua col.loquial i prosa literària, és a dir, que la gent parlés de la mateixa manera que un estilista escriu, (és no) pas menys esborronadora. Són les cartes del [«]pundonorosa [»] niño Juanito al seu avi, de La Codorniz ,

Els argots prenen, com hem dit, el distintiu de classes socials o estrats professionals. Així tenim un argot legal ~~per~~ per a advocats i procuradors i un altre per als delinqüents (el llenguatge de Germania, emparentat amb els dialectes orientals gitanos) Hi ha el llenguatge de la Premsa i de la Ràdio. Aquests llenguatges són gairebé xifrats i els que els empren en exclusiva *n'estan* cofois. Hi ha una "jerga" oficial (B.O.E.) que, a base d'eufemismes -car el llenguatge oficial no viu de vulgarismes, sinó de preciosismes) pot arribar, com ha passat als Estats Units, en la redacció d'unes llistes per a tractat de comerç i intercanvi, a donar 253 formes diferents per a designar una nou i 262 per a denominar un clau de rosca.

La influència de l'argot comercial estricte, *infectat* de parlar publicitari és dominant en el nostre avui ple de mitjans audiovisuals. *Alguns* *encara* *en* diu kodak per dir càmera fotogràfica. Chevy, a Amèrica, vol dir Chevrolet. Haiga, un vulgarisme, vol dir cotxe. I hi ha molta gent que per demanar

un refresc diu : doneu-me un *(aquí la marca)* El llenguatge comercial dóna lloc als noms rebuscats, Mallorca calzados -del tipus d'Andorradio-. I anys endarrerats un abric de pell de be en deien mouton doré, i de conill lleopard del bàltic. I ves-los al darrera.

Ni cal dir quin argot tindran els científics. És possible que en el cas dels metges sigui un argot necessari, car està format de denominacions tècniques universalment aprovades. Com que ells sempre ho han estudiat així, quan han d'explicar-ho als profans *eh costa*, Per contra, l'ambient d'internat mèdic o clínic, ha desenrotllat en l'àrea conversacional mots breus i entenedors, àdhuc per als profans : neuma, raqui, sulfa, EEG...

Els estudiants tenen també llur llenguatge propi: M'han caldat, "chuleta", tres de penjades, "soplar" "e mpollar"

L'esport ha introduït interessants elements en la morfologia i la sintaxi de l'expressió quotidiana.

L'adjectiu "despistat" ha quedat clavat en el llenguatge. Origen ? Potser de les curses automobilístiques, sortir-se de la pista, i perdre el fil. O potser de l'esport de la cacera : el gos que perd la pista no sap on va. Un punt de coincidència de l'argot estudiantil amb el del futbol és la frase no n'ha rascat ni una (pilota/pregunta) Podem sentir frases com la següent: ² aquella xicota. Se'ls sap driblar com ella sola... I què direm de la combinació de moltes juntes esportives per evitar l'esfondrada econòmica del club i ~~conseguida~~ conseguida per Lletres de pilota ? (Lletres de canvi). O bé, passant a un símil de boxa, aquelles paraules eren un directe, però ell les va encaixar. O bé, " un cop baix".

De vegades el llenguatge és tan viu que adopta unes ~~empentes~~ empentes creadores insítimes. La creació pot venir per simple reducció i abreujament : taxi(metre) poli(cfa) la comi(saria) el bribri(gada) bici(cleta)

otorino(laring..) bufa(bufetada) ^{profe-} micro(fon) ^{La Congre-}
(Congre-
gatiu)

velo -en francès. cine (al.Kino) Vel d'Hiv.

Bois d'Boul. Corp (corporal punishment) Mad

(madison Square Garden) tip (to insure promptness)

La creació pot venir per corrupció pura i simple Rotten Row (Route du Roi)

O bé, per la necessitat que el poble sent d'entendre allò que diu, de donar-li unabase real, tangible o màgica, però coneguda. baixamel, dificultat, conventaris bombar, caixa d'oros, un gec, tintura de lloro, gomàtic, pont de Pedra, Bellasuela, un papalló i la Santíssima Termitat, el Balear. De vegades la creació té un misteri gairebé poètic. Dir "silensios" les espardenyas té la seva gràcia.

La màgia creadora del llenguatge l'experimenten les criatures quan creuen desenrotllar una llengua nova afegint una ^{de consonant i vocal restuada} sil.laba repetida després de cada sil.laba del mot : abaqibi hibi haba ubaba cobovaba.

I acabem amb les transposicions . Hi ha gent que diu sempre escosez.(cast. escocés)

Un locutor de radio ^{va} ^{anunciar} una vegada sense
adonar-se'n : "escucharán ustedes el pasodoble Escala
Pañí ."

UN PROBLEMA LINGÜÍSTIC ESPECIAL—LA TORRE DE BABEL.

L'any 1954, al mes de gener, el "Courrier de la Unesco" va publicar un número especial dedicat a les llengües de món. Sota el títol de "La Torre de Babel," el Dr. Félix Walter, especialista de la UNESCO en el camp lingüístic, publicava un estudi que com que l'he trobat il·luminador, el dono en extractes a continuació.

" Sembla que la humanitat pren cada cop més consciència dels problemes lingüístics, sens dubte per causa que la nostra generació topa més sovint i amb més violència que les precedents, amb la barrera de les llengües. No pot deixar d'ésser així en una època en que els desplaçaments s'efectuen amb una rapidesa inaudita i on hom ha descobert la manera d'assegurar gairebé instantàniament la difusió del pensament.

" El problema de les llengües, amb tot, ha esdevingut extremadament irritant per a l'home modern. Podem fabricar bombes atòmiques capaces d'anorrear la meitat de la Humanitat, i avions a reacció que amb un

cop d'ala donen la volta a la terra ; però, en allò que pertoca a la diversitat de les llengües som encara a l'època de la Torre de Babel. Hom podria dir que en aquest terreny les coses no han fet altre que empitjorar des d'aleshores : els lingüistes afirmen que el nombre de llengües parlades al món no baixa gaire de les tres mil, i reconeixen que no les han pas comptades totes .

" EL que agrava la situació no és pas el fet que una multitud de llengües vernaculars, enterament diferents les unes a les altres, siguin parlades per alguns milers, o inclús centenars de persones a l'interior de Nova-Guinea, a la jungla de l'Amazonas o al cor de l'Àfrica; és més aviat el dinamisme dels nacionalismes nous que donen rang de llengua oficial a un nombre incessantment augmentat d'idiomes. Aquesta tendència no és pas condemnable en si; una llengua distintiva és un atribut normal, encara que no indispensable, de la sobirania nacional, i és de tota evidèn-

cia estúpid i va de criticar els irlandesos que facin reviure el seu antic llenguatge o els indonesis perquè prefereixin el bahasa a una llengua europea molt usual.)

Fins ací el Dr. Walter. Ara bé, ja tenim plantejat cruament un fet. Les llengües al món són una immensitat. Què hem de fer? es pregunta l'autor, Avanco ja que sembla inclinar-se per l'ús i el conreu a fons i culturalment avançat de la pròpia llengua natural per a cada comunitat i aleshores el coneixement d'una de les grans llengües universals com a mitjà d'intercanvi internacional. Però les llengües van unides als problemes del nacionalisme i dels predominis polítics i culturals, i això ho agreuja:

" A Europa en l'espai d'una generació el nombre de llengües nacionals s'ha duplicat gairebé. Aquest fet s'explica per diverses raons. Quan els imperis rus i austro-hongarès s'enfonçaren després de la primera guerra mundial, foren reemplaçats per un cert nombre d'estats sobirans de menys extensió i per nous regims

que adoptaren una actitud més lliberal enfront de les aspiracions de les minories lingüístiques. Així fou com llengües com l'eslovè, l'eslovac, el txec, el lituà, el letó, l'estonià, el rus blanc i l'ucraïnès cessaren d'ésser altre que pintorescs vestigis del passat per esdevenir llengües nacionals o regionals usades oficialment a les escoles.

A L'Europa occidental l'evolució s'ha operat més gradualment, però és cert que, de la segona guerra mundial ençà, en tot cas, hom ha fet un lloc més important als idiomes dels grups minoritaris, car aquells que desitgen parlar el frisó, el bretó o el basc i fer aprendre aquestes llengües a llurs infants ja no són considerats, en general, com a agitadors antinacionals. Els governs, sempre en general, s'apliquen a assegurar a aquests grups un tractament equitatiu dins el si de la col·lectivitat i els fan ^(en general) concessions jutjades raonables sobre el pla lingüístic. Suïssa, per exemple, que havia ja de fer front a les complicacions resultants de l'existència de tres llengües nacionals, ha jutjat convenient

ara fa uns anys, de *considerar*^{la} quarta, el romanx
en una sèrie d'àmbits.

Si hom fa l'anàlisi de la situació lingüística de
Europa hom nota, doncs, al passiu, un creixement con-
siderable del nombre de llengües oficials, però per
compensació hom troba ~~un millorament~~ un millorament clar
de l'actitud adoptada respecte dels grups minoritaris.
Aquest fet presenta, potser, més importància del que
semblaria d'antuvi, car les nacions, com els individus
no podran aranj ar intel·ligentment el problema lin-
güístic ~~abans~~ abans d'haverse desempellegat de llurs
prejudicis al respecte.

El Dr. Walter s'esten després en una anàlisi del que
ocorre en aquest camp al continent americà, on la ne-
cessitat d'una amplitud de visió respecte a la comple-
xitat lingüística esdevé, paradoxalment més necessà-
ria. A la Universitat de Winipeg, al Canadà, hom
pot estudiar l'islandès i fer-ne una tesi (els antics
colonitzadors eren danesos d'Islandia), a Cap-Breton
la ràdio parla gaèlic a més a més d'anglès. Al Canadà
hom pot adquirir un diari en ucraïnès.. Als EE.UU.

que abans

hi ha ara més possibilitat d'aprendre el castellà a les escoles primàries dels estats del Sud-Oest o el francès a la Luisiana.

Es a dir, que no solament hom procura que cada grup minoritari conregui la pròpia llengua al costat de la que en diríem general al país, o oficial, sinó que als descendents d'immigrants que fa tres o quatre generacions que hi són, encara se'ls facilita la manera de sentir-se lligats a les arrels primitives. Això s'estén als indis americans. Cito Walter : " Hom compren en fi avui que la llengua forma part integrant de la personalitat d'un poble i de la seva cultura, i que els indis que continuen vivint sota un règim tribal no han d'ésser privats de llur llenguatge. " "

En aquest terreny, afegeixo jo, s'ha arribat encara a més : hom ha inventat alfabetos per a aquells idiomes tribals que no en disposaven, per tal d'ensenyar els indis a llegir en la seva pròpia llengua abans de fer-ho en la oficial. Informe facilitat per la Sra. Angélica Castro de la Fuente

Secretària per l'Institut per a l'ensenyament de la Lectura i l'Escriptura als indis monolingües a Mèxic. A Mèxic doncs, hom ha ensenyat l'idioma oficial, el castellà, als indis més endarrerits, que només parlaven maya, o tarumi, fent-los, primer, aprendre de llegir en llur propi idioma natural.

Més complicat tècnicament, es presenta aquest problema a l'Àsia, especialment a l'Índia. Un vailet o una ~~nen~~ nena de Bombai, on hi ha dos idiomes propis de l'estat de Bombai, haurà d'aprendre aquell dels dos idiomes que no sigui el propi familiar, i després aprendrà l'hindú, o hindi, nova llengua federal. El mateix als pakistanís, que parlen bengalí, els cal aprendre l'àrab, i ho fan, per ò tot això després d'aprendre ben bé el bengalí.

A l'URSS els decrets venen redactats en el que en podríem dir rus oficial, o gran rus i la llengua pròpia de la regió, sigui el Kurdista, o la Ucraina, o la Mongòlia Soviètica. De fet, els països orientals han comprès més clar que els occi-

dentals la necessitat de respectar i fomentar les llengües naturals. Han comprès que pel camí de l'ofegament de les manifestacions espirituals col·lectives hom no feia altre que fomentar exaltats nacionalismes, o precipitar-los. Aquests nacionalismes tard o d'hora esclaten, sia quina sia la política emprada amb les minories, això ja ho sabem. Però la qüestió de l'"Alto Adige" a la frontera alpina austro-italiana, hauria esclatat molt abans si Itàlia no hagués durant anys, preparat uns mestres especials capaços de *mentre* l'ensenyament primari i bona part del secundari als adigians en llur pròpi dialecte tirolès, perquè aquella gent són de raça i de

llengua germàniques; el nom que ells donen a la seva terra és Tirol italià, contra l'oficial italià, esborrador dels signes identificatius amb el compost Alto Adige.

Aquest de la convivència de llengües és un tema irritant i desagradable, perquè està envoltat d'hipocresies arreu.

Generalment en un país anomenat bilingüe, hi ha una llengua natural que es troba a la ^{defensiva}, perquè una altra llengua, de més ampla àrea, ha pres la iniciativa social i política. Aquest és el cas del sud de França, tant de parla catalana com ^{occitana}; igualment aquest és el cas de la Bretanya, i el del país de Gal·les : s'hi afegeix, naturalment, la circumstància que la llengua sobreposada és ^{i acceptada com} declarada oficial. Amb tot, no passarà res si una bona informació a les escoles, ^{la} racional ^{assumpció} d'un fenomen que al cap i a la fi és natural, i un desig de donar a cada u el que és seu presideixen les relacions entre els dos grups humans. No hi ha cap inconvenient que una llengua sobreposada sigui declarada oficial si estan garantits els ^{drets socials} mínims de la llengua ^{pròpia} : segurament els naturals del país tindran a orgull posseir, ultra la seva llengua una mena de parlar oficial d'àmbit internacional. La situació esdevé, però, greu, quan aquell mínim vital no és garantit, quan la llengua natural es vol ofegar, quan s'incita, amb campanyes de silenci entorn d'una realitat palesa o amb cartells a les parets, que ells deixin de parlar una llengua ^{de} que

no poden renegar sense renegar d'ells mateixos. I no sabem que cap Estat sigui tan poc intel·ligent que vulgui que els seus súbdits deixin de tenir una personalitat [redacted]. Aquesta política lingüística, que cap gran potència no segueix a cap indret de les seves colònies, és seguida de vegades a l'interior del territori metropolità, amb una ceguesa suïcida. Alguns es repengen, inclús, en institucions respectades, com les religioses, per fer desaparèixer -mai no ho aconsegueixen- la llengua que els fa nosa. Hi ha, en l'arrrel d'això, una mena de temor [redacted] supersticiós i primitiu, una por atàvica. De vegades és lícit de pensar si el poble sotmès no presenta unes característiques perilloses per al poble dominant; si una reversió de l'equilibri polític no deixaria al descobert unes falles abismals en l'esquema psicològic, *en* la mentalitat del poble dominant.

Hem parlat d'aquests problemes que plantegen les regions de dues o més llengües en ús. La UNESCO sembla aprovar decididament l'ensenyament de la llengua mare, sigui o no sigui de molta extensió, i a sobre la llengua oficial. Ara bé, és evident que la llengua oficial pot ser molt variada. I no sempre s'imposarà sense dificultats a les altres llengües menors del país. El magyar, s'imposarà a

la minoria de parla alemanya que hi ha a Hongria?
i el grec-xipriota al turc a Xipre? I el finlandès
a la minoria sueca de Finlàndia? *Al capdavall* allò que
fa el punt intel·ligent i civilitzat en aquests con-
taetes entre llengües és que la llengua natural i
materna, mal sigui parlada només per uns milers de
persones, és la llengua de l'escola primària i del
teatre, i de la *i de la predicació religiosa* premsa. A Finlàndia, hi ha cinc
milions escassos d'habitants, d'ells trescents mil
suecs d'origen. *El* govern finlandès (al cap
i a la fi aquests suecs paguen contribució a Fin-
làndia-*tenen unes* hores setmanals de televisió en
suec, i premsa pròpia, i, sobretot, escoles en llen-
gua sueca. Això no obsta per *què* aquesta minoria
aprengui el finlandès i el practiqui, i sigui cons-
cientment finlandesa. Comunicació que m'ha fet
directament el senyor Nilo Turja, de Helsinki.

Bé, doncs, ja tenim resolt el problema de la con-
vivència dins unes fronteres estatals, de diverses
llengües. Manca resoldre, encara, el problema de

la llengua supra-estatal, de la llengua universal. Queda en peu, doncs, la maledicció de la Torre de Babel. Podrem mai arribar a tenir una llengua única, vàlida per a tot el món? Si és així, quina serà? Fins ara tot són teories. Els nacionalismes i els imperialismes polítics entren en joc. Candidats a llengua mundial són: d'una part les grans llengües vives: francès, anglès, rus, castellà... d'altra, les llengües mortes: llatí, i inclús hom ha proposat el grec clàssic. Al mig, les llengües artificials: esperanto, ^{interlingua} volapuk, etc... De tot aquest mosaic, la candidatura més forta és la de l'anglès i la de l'esperanto a continuació. Els països anglosaxons i molts altres d'Àfrica i Àsia veuen en l'anglès grans avantatges. El món cultural francès reclama la primacia per a la llengua de Corneille. Els russos diuen que com que tots acabarem parlant rus, tant-se-val fer propaganda com no (Els xinesos, més convençuts encara que els russos de la inevitabilitat del domini groc, ni obren la boca).

Els països de parla castellana

a l'Amèrica hispana, s'ham acostumat a la invasió de l'anglès, fenomen internacional... Ningú no guanya, ningú no decideix. Mentrestant la O.N.U. sent el precomini de l'anglès d'una manera macissa.

Quant a la llengua artificial, l'esperanto té més avantatges que les altres, per una més gran difusió i una certa solidesa històrica. Però té en contra el mateix fet de la seva artificialitat, de la seva perfecció; en fi, fins ara no s'ha imposat.

En el cas que un o altre dels grans idiomes del món o bé l'esperanto fos adoptat unànimement (ja seria difícil) com a llengua d'intercanvi internacional única, tindriem la perspectiva d'haver d'aprendre tothom dues o tres llengües : dues per entendre'ns dins el propi estat, i una altra per les relacions internacionals. Ja veieu, doncs, que el paisatge és de complexitat lingüística, no pas de simplificació. Deu ser per allò que en la varietat hi ha el gust.